

sobota 24/6

Lysice

zámek, Velký sál, 19³⁰

Protean Quartet

Javier Aguilar Bruno, Edi Kotler housle

Ricardo Gil Sánchez viola

Clara Rada Gómez violoncello

Ve spolupráci

program

Joseph Haydn (1732–1809)

Smyčcový kvartet d moll op. 76 č. 2 (Hob III:76)

Allegro – Andante o più tosto allegretto – Menuetto. Trio – Finale. Vivace assai

Josquin Desprez (po 1450–1521)

Mille regretz / Tisíce výčitek

Franz Schubert (1797–1828)

Smyčcový kvartet a moll op. 29 „Rosamunde“ (D 804)

Allegro ma non troppo – Andante – Menuetto. Trio – Allegro moderato

Zhruba roku 1780 dosáhl **Joseph Haydn** (1732–1809) jako autor skladeb pro čtyři smyčcové nástroje mistrovství, které mu později přineslo často opakovanou charakteristiku „otec smyčcového kvartetu“. Haydn stabilizoval nástrojové obsazení i cyklickou formu, a přispěl tak k žánru komorní hudby, jehož obliba trvá dodnes. Šestice smyčcových kvartetů op. 76 získala později označení „Erdödyho kvartety“ podle jejich věnování hraběti Josefu Erdödymu. Některé byly zřejmě zkomponovány už roku 1797, avšak tiskem vyšly ve vídeňském nakladatelství Artaria teprve o dva roky později. Rychlé věty těchto kvartetů mají téměř symfonický rozměr, velmi výrazný je rytmický prvek – v *Kvartetu d moll* jsou to například synkopy v první větě či názvuky takzvaných „ungarismů“ ve finále, velkou závažnost získávají pomalé věty. Základní tónina kvartetu je mollová, prosazuje se však pro Haydna typická polarizace mezi durovým a mollovým tónorodem, pro niž bývají Haydnovy pozdní kvartety označovány za předstupeň kvartetů Schubertových. *Smyčcový kvartet d moll* navíc získal přídomek „Kvintový“ podle intervalu, který je určující pro celou první větu a skladatel si s ním pohrává v nejrůznějších modifikacích. Lyrická druhá věta naopak přichází s prostou písňovou melodií

v prvních houslích, kterou doprovází pizzicato ostatních nástrojů. Sklon k charakterování hudby s pomocí pocitů, jaké vyvolává v posluchači, se u tohoto kvartetu projevil u menuetové věty. Pro kánon mezi houslemi a spodními hlasy se jí říkalo „ponocný“, dokonce také „menuet čarodějnic“, v jeho triu se hlásí ke slovu Haydnův hudební humor. Finální věta opět osciluje mezi dur a moll a skladatel ukazuje svou vážnou tvář.

Josquin Desprez (po 1450–1521), skladatel takzvaného franko-vlámského období renesance, byl mistr polyfonního slohu a obdivuhodného historického věhlasu. Přesto je v jeho životopise mnoho mezer. Byl autorem duchovní i světské hudby, ve vokální tvorbě uplatňoval všechny druhy své doby, sám působil také jako zpěvák. Ví se, že v této funkci působil ve dvorní kapli vévody Reného z Anjou v Aix-en-Provence, a předpokládá se, že z ní přešel do služeb krále Ludvíka XI. do Paříže. Pravděpodobně po králově smrti (1484) odešel do Itálie, kde byl v Miláně ve službách kardinála Ascania Sforzy, s nímž přesídlil do Říma a působil (s přestávkami) ve sboru papežské kaple. Hypoteticky mohl být také ve službách královny Ludvíka XII. či Filipa Sličného. Doložitelný je u vévody d'Este ve Ferrare. Od roku 1504 až do své smrti působil v Condé-sur-l'Escaut v blízkosti belgických hranic. Na Josquinově významu nic nemění, že u řady z téměř čtyř set děl, jemu připisovaných, je dnes jeho autorství zpochybňováno. Tak je tomu i u šansonu *Mille regretz*. Nejen proto, že nejstarším pramenem, v níž je uveden jako dílo Josquinovo, je antologie z roku 1549, vydaná s odstupem až 28 let od jeho smrti, ale také ze stylistického hlediska. Pro některé badatele je faktura tohoto šansonu příliš jednoduchá, jiní však argumentují tím, že i takto Josquin rád experimentoval. Čtyřhlasý šanson je snadno dostupný v instrumentálním provedení bez (ovšem velmi půvabného) textu: „Cítím tisíce výčitek, že jsem utekl a opustil tvou milovanou tvář. Cítím takový smutek a bolestné utrpení, až se mi zdá, že brzy nastane konec mých dní.“

Smyčcový kvartet a moll op. 29 (D 804) **Franze Schuberta** (1797–1828) byl zkomponován začátkem roku 1824 a ještě téhož roku vyšel tiskem ve vídeňském nakladatelství Sauer & Leidesdorf (jeho zakladatel Ignaz Leidesdorf pocházel mimochodem z Třebušína na Litoměřicku). Skladba byla vydána pod titulem *Trois Quatuors... Œuvre 29 No. 1*, s ohláškou chystaných dalších dvou kvartetů; avšak opusovým číslem 29 zůstal nakonec označen pouze tento kvartet jako jediný. Oba chronologicky následující Schubertovy kvartety – *Smyčcový kvartet d moll* „Smrt a dívka“

z téhož roku a o dva roky mladší *Smyčcový kvartet G dur* – vyšly tiskem až posmrtně. Přízvisko „Rosamunde“ získal *Smyčcový kvartet a moll* podle začátku druhé věty; úvodních šestnáct taktů je téměř identických s tématem meziaktní hudby ke třetímu dějství ze Schubertovy scénické hudby ke stejnojmenné romantické hře Helminy von Chézy, která měla premiéru 20. prosince 1823 v Divadle na Vídeňce. A totéž téma posloužilo Schubertovi také k jednomu *Čtyř impromptu* pro klavír z roku 1827 (op. post. 142). Premiéra *Smyčcového kvartetu a moll* se uskutečnila krátce po jeho dokončení, 14. března 1824 v Musikvereinu v podání Schuppanzighova kvarteta v rámci abonentních koncertů souboru, spolu s Beethovenovým *Septetem*. K Schubertově skladbě se objevila následující zmínka: „Tuto skladbu musíme slyšet častěji, abychom ji mohli důkladně posoudit.“ Později se tento kvartet stal jedním z nejpoblárnějších, nejen v díle svého autora.

Vlasta Reittererová

Smyčcový **Protean Quartet** byl založen v roce 2018 ve švýcarské Basi-leji. Jeho název je odvozen od *Prótea*, mytologického mořského boha se schopností libovolně měnit podobu. Protean Quartet se tak ztotožňuje s kritickým duchem v neustálé revizi a dialogu s hudbou i mezi svými členy a hledá nové nápady a tvůrčí impulsy. Zaměřuje se na historicky poučenou interpretaci a pokrývá repertoár komponovaný pro smyčcové kvarteto od období baroka po romantismus, přičemž zvláštní pozornost věnuje probouzení španělského hudebního dědictví.

V loňském roce kvarteto zvítězilo na York Early Music Competition (Velká Británie), v roce 2020 získalo první cenu na mezinárodní soutěži Biagio-Marini (Německo). Od svého vzniku vystoupilo na významných festivalech, jako je Oude Muziek Festival v Utrechtu, York Early Music Festival, FIAS v Madridu či Festival de Saintes.

Kromě aktivit v rámci Protean Quartet jeho členové pravidelně vystupují také s nejvýznamnějšími soubory barokní scény, jako jsou např. Akademie für Alte Musik Berlin, Lautten Compagny či Gli Incogniti. V lednu tohoto roku kvarteto vydalo své debutové CD u španělského labelu Eudora Records a v červenci je čeká natáčení druhého alba u prestižního britského labelu Linn Records.